

СЕЋАЊЕ И ПЕВАЊЕ

Анђелко Анушић, *Боли, боли ме јако*, Ревнитељ, Ниш 2022

Збирка песама *Боли, боли ме јако*, Анђелка Анушића, као и претходне његове збирке песама, представља својеврсну поему састављену од појединачних, дурско-молских партитура које су повезане међусобно на семантичком и емотивном нивоу. Дакле, није у питању хетерогена збирка песама, састављена од разнородних и међусобно удаљених секвенци. Оно што је, међутим, значајно рећи у вези са овом збирком песама, а што је разликује од претходних, јесте да она евоцира све претходне збирке овог аутора, тако да представља на специфичан начин и ретроспективу лирског стваралаштва Анђелка Анушића.

Анђелко Анушић у својој поезији супериорно ситуира антрополошки и духовни идентитет српског народа тако што је у стању да препозна извор сопственог бола. Не само у историјском, или само у психолошком него у пресеку историјских, психолошких, архетипских слојева, односно у етимолошком еху који се пројављује у презенту песник открива изворе бола. Бол га мучи, али га бол и везује за сушто. Тамо где боли, тамо је човек. То није мазохизам. Прецизност потребна да би се нашао мера између страдања и суштине указује на опасност од погрешне речи која може да одведе у провалију мазохизма, с једне стране, или у непроходне херметичне светове с друге.

На улазу у збирку стоји прочелна песма, како јој гласи и наслов. На почетку те прочелне песме налази се евокација наизглед парадоксалног савета Николаја Велимировића, који гласи: *Трпџије, но њевајџије!* Парадокс ових речи настаје отуда што речима, које су настале као електролизом, исказује оно што је императив духа, односно исказује целину која се раздвојила у електролитичкој стварности. *Трпџије, но њевајџије!*

Каква је то целина коју треба изнова оформити трпљењем и певањем?

У песми под насловом „Чији си ти песник?“, песник пушта читаоца у своју магични простор где настаје поезија и открива му свој поетички поступак. Прва два стиха: *Ја се сећам / и њевам*, представљају песника, целину. Оног ко се сећа и пева. Сећање се не односи само на прошло. Оно је активни састојак садашњег. Зато може да пева. И управо то и каже у наредним стиховима: *ја њевам / јер се сећам*.

А шта представља сећање? Живот човеков не би требало да буде ништа друго него уређење прошлог, од којег је, свакако, још доста преостало што не може да буде уништено, а да се уједно не уништи и људски род, који, с једне стране, треба поново успоставити, а с друге, довршити.

Даље, у наведеној песми, Анђелко Анушић разлаже читаоцу појам сећања и појам певања: *А сећање је моје срце, / моје око недремано / на*

које сам видео и довидео / голе и мртве / рашчеремене и сажежене. // Изјане – у заборау удављене.

Како је то могуће, у заборау удављене? Какав је то заборав, који дави? То је самозаборав, заборав од других, може да буде заборав оних који чине злодела, који се заборава. Дакле, у заборау се чине злодела према себи и другима.

Међутим: *Ја се, док њевам, сећам / и сећам се ња њевам*, поступак је који онемогућава заборав, јер онда нема певања. Он не може да пева, а да се, истовремено, не сећа, нити може да се сећа (да се сећа себе) ако не покуша да пева. Овај глагол, певати, представља метафору у стваралаштву Анђелка Анушића. Тај глагол је надређени појам животу. Он се, каже, радосно сећао. Уцеловљујућа моћ сећања и певања доноси радост. Уједињење прошлог, оличеног у сећању, и садашњег, персонификованог у глаголу певати, активираниог у презенту певам, чини песника Анђелка Анушића. Он тако зна кога представља, коме се обраћа, како да живи, он зна ко је. Отуда није случајно питање на крају песме, упућено другом песнику, а рекли смо да је песник метафора вишег живота:

Чији си њи песник?

Огољено од идеологије, заветовано једино истини, ово питање није завојевачко, нема намеру да провоцира. Утврђено у истини, фундираној на сећању и певању, оно жели да постављеним питањем, што значи да је то питање прво самом себи постављено, понуди могућност да се и други огледају.

У којој форми перцептивности још може да се огледа сусрет између сећања и певања?

У песми „Дечак из колоне пише своју прву песму” доносе се различита гледишта на питање *колонашења*. Прво лице, осетљиво на све оне који га посматрају, уочава и инкорпорира у себе све оне гласове који о њему говоре (ако се питамо откуд нама толико моћан апарат за чување самобитности, чак и онда кад га нисмо свесни или кад га негирамо, тад можда и јаче, ево одговора у овој песми). Осетљивост према речи и осетљивост на реч, то је наша трагедија и наша снага.

За једне смо број (они *бројкају*), баве се бројевима:

А они тамо бројкају:

Триста хиљада прогнаних

А ја им из своје Колонице сведочим:

Миљон и хиљаду један и још један погребник

Цестом ступа за ускрелим Чарнојем

Затим, други поглед, каже лирском субјекту да припада *заведенима*:

А они други кажу:

Заведени
Па се исправљају:
Исељеници
Иду својима
Траже бољи живот

Потом су у питању *хајдуци*, којима треба задати коначан ударац. Затим *номади*, селе се за бољом испашом. Затим *јобуњеници*, *варвари*. Онда Жене у црном и други хуманитарци реферишу: *Премещџеници*, *Премещџенице*, *Има и геце* (морамо да водимо рачуна о родној равноправности и правима деце), болесних и изнемоглих од пута.

Све ове гласове осетљиво прво лице сакупља у себи и носи их напоредо са оним што представља његово сушто. У разлици потенцијала настаје бол. У песми „Сан”, аутор у бриљантним сликама којима повезује векове даје генезу бола:

Чувај се, синко, четрдесет прве.
То ти је плунута деведесета
кроз авлију што је заорљала
деветсто четрнаесте.
И пази се, ти дијете,
сваке прве у вијеку;
окота њеног чувај се,
нуле кад јој се разнулају;
увијек неки беспослени, сјеновити људи
раде тад неки свој посао,
и вавијек то буде о великом свецу.

А кад такви раде –
усјеви у коров зарастају;
рђају радила;
ко врбе младе се грдила.

И црне капе иду друмом,
домаћини шумом...

Црне капе иду друмом, домаћини шумом. Ова песма направљена је на дихотомији беспослених и домаћина, оних који куће кућу. *Увијек неки беспослени, сјеновити људи, / раде тад неки свој посао, / и вавијек то буде о великом свецу* – ово је централни део песме. Беспослени људи се касније у песми претварају у црне капе. Метонимија црних капа које

иду друмом, централним делом улице, евоцира прастари неспоразум – баба шумом, деда друмом. Дакле, беспослени, пре него што се претворе у црне капе, раде неки свој посао. Не општи посао него управо тако како песник и каже, *неки свој* посао. Неки, неодређени и непојмљив. Мимо реда и устаљених начела. Посао, знамо, никад није само свој него је општи, на *ошћу њолзу*, како би рекао монах просветитељ Доситеј Обрадовић или је, ако није на ползу, на општу срамоту.

Поред тога што су беспослени, они су и *сјеновићи људи*. Сенка, у јунговском смислу, али и сенка која доноси нејасност у погледу бића, која доминира над свешћу о општем добру, тражи од њих да посао раде на неки њихов начин. Сопствени неред, они покушавају да разреше успостављајући *свој* посао. То је тренутак кад се претварају у црне капе. Јер, мимо устаљеног реда, они успостављају свој ред. Тај њихов ред подразумева да се ради и на светац, контра устаљеном реду. Домаћини не раде на светац, беспослени раде. Шта значи то, радити на светац? Има у томе свирепости, у тој жељи да се наметне нови ред. Светац не значи овде само датум у црквеном календару, то је дан који подразумева окретање ка себи, кад рад у пољу замењује рад на огледању. Радити на светац, тако значи наметање сопствене несређености и неуљуђености као нове норме. Црна капа, као метафора строгости и дисциплине, компензује унутрашњу несређеност и недисциплину оног који се не огледа, оног ко је беспослен. Бити беспослен, то је онај који не уређује свој врт, који није загледан у себе. Остаје питање зашто неко не сме да се погледа у огледало?

Нешто даље, у једној другој песми, под насловом „Твоји послови и дани”, песник проблематизује питање појма *посао*: *Не иди без њосла / исџог звијезда*.

Анђелко Анушић, као неко ко није беспослен, води разговор са својим великим претходницима, песницима. Ова два наведена стиха, на улазу у песму „Твоји послови и дани”, призивају Антуна Бранка Шимића и његове уводне стихове из песме „Опомена”: *Човјече њази / га не идеш мален / исџог звијезда!*

У Анђелковом поетичком систему, опомена је усмерена не више као код Шимића на високе циљеве (не иди мален испод звијезда) него на посао који мора да се уради да би се постало Човеком. Тај посао подразумева рад на два поља: *Песак у рукама, Пјесан у усџима*. Облик речи *пјесан*, позива у овај полилог Миодрага Павловића, и његову антологијско и свевремено остварење „Научите пјесан”. Архаични облик речи *пјесан*, не песма, обједињава у себи црквену врсту песме и музичку композицију. То је виша врста песме. Дакле, песак у рукама, и пјесан у устима. У седам смисаоних целина, као у дане стварања света, песник дели задужења човеку. На крају процеса рада и песме, празне су шаке, а остаје оно што представља Пјесан, вечна слика Човекова.

Дакле, сећање и певање дочитавају једно друго у духовном и интелектуалном свету Анђелка Анушића и представљају надређене појмове осталим мотивима које срећемо у збирци. На том путу сећања и певања, песник открива у реминисценцијама своје претходнике, са којима води жив разговор. Реминисценције на ствараоце и њихова дела не представљају само начин да се легитимишу сопствене поетске мисли него је у питању потреба да се оствари дијалошки процес у којем жели да учествује овај песник, постајући тако, једино тако, активни учесник у животу не само свог народа него и већински власник сопственог живота.

Ненаг СТАНОЈЕВИЋ

СЛИКА СРБА У СЛОВАЧКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Зденка Валент Белић, *Слика Срба у словачкој књижевности*, Матица српска, Архив Војводине, Нови Сад 2022

Zdenka Valentová-Belićová, *Obraz Srbov v slovenskej literatúre*, Slovenské vydavateľské centrum, Báčsky Petrovec 2021

Имагологија је једна од дисциплина књижевноисторијске компаратистике у којој се изразито интердисциплинарно прожимају наука о књижевности са другим друштвеним наукама, као што су историја, политикологија, психологија или културна антропологија. Управо ову област је за своје полазиште одабрала Зденка Валент Белић у књизи *Слика Срба у словачкој књижевности*. Како већ сам наслов наговештава, пажњу усмерава на имаголошку анализу слике Срба и других српских мотива у словачкој књижевности и то у временском дијапазону од 16. века до данас. У овом контексту ауторка прати које особине су датим сликама преписиване и коју функцију врше. Прати учесталост њихове појаве у појединим раздобљима и настоји да сагледа како су се мењале и шта су ове промене у приказивању сигнализирале. Паралелно идентификује емблемске мотиве српске провенијенције (српске неродне митове) који су се узастопно јављали код словачких аутора. Приказује како аутори словачке књижевности ментално приступају страном (у овом случају, представници страног су Срби и српски мотиви) и како је интерпретирају.

Зденка Валент Белић не покушава само да опише поједине типове релевантних слика, већ настоји и да их објасни. С обзиром на то да је циљ рада био да се докаже учесталије присуство слике Срба у разним периодима у словачкој књижевности и типолошка блискост ових мотива, а као доказ дугог трајања симболичког мишљења у одређеном културном и књижевном контексту, може се рећи да су ове анализе недвосмислено